

Утримання аліментів із зарплати працівника

Ганна ГОРИНА,
директор Аудиторської фірми
«СІНТЕЗ», президент «Асоціації
професійних медіаторів»

Олена ПАНИЧ,
старший бухгалтер Аудиторської
фірми «СІНТЕЗ», спеціаліст
із кадрового обліку та заробітної плати

В даній статті ми розглянемо найскладніші моменти з питань утримання аліментів, які допоможуть спеціалістам, що за службовими обов'язками пов'язані з цим видом утримань з доходів співробітників.

Порядок утримання аліментів

По-перше, пропонуємо з'ясувати, в яких випадках потрібно розпочати розрахунок і утримання аліментів, а також з яких саме доходів співробітників необхідно проводити такі утримання.

Утримання аліментів із заробітної плати співробітника на підприємстві може бути розпочато у наступних випадках:

- за заявою працівника;
- на підставі отриманих від державних виконавців виконавчих документів (виконавчий лист або виконавчий напис нотаріуса).

Після отримання підприємством документа, що зобов'язує проводити утримання аліментів із доходів працівника та реєстрації даного документа в спеціально заведеному для цього журналі реєстрації виконавчих листів, бухгалтерія повинна проводити розрахунок та утримання аліментів.

Якщо утримання аліментів відбувається на підставі отриманих підприємством виконавчих листів, слід звернути увагу на наступне. Згідно з ЗУ «Про виконавче провадження» № 606-XIV від 21.04.1999, державні виконавці здійснюють

контроль за своєчасністю, правильністю та повнотою виконання виконавчих документів на підприємствах, де працюють боржники. Відповідно до п. 1 ст. 5 цього Закону, вимоги державного виконавця щодо виконання рішень обов'язкові для всіх органів, організацій, посадових осіб, фізичних і юридичних осіб на території України. Відповідно до п. 2, державному виконавцю повинні бути безоплатно надані у встановлений ним строк інформація, документи або їх копії, необхідні для здійснення його повноважень.

За невиконання законних вимог державного виконавця посадовими особами або громадянами на винних осіб накладається штраф від двадцяти до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 340 до 1 190 грн) згідно зі ст. 188-13 КУпАП.

Що стосується розміру аліментів, слід зазначити наступне. Згідно з ч. 2 ст. 182 Сімейного кодексу України, мінімальний розмір суми аліментів становить 30 % прожиткового мінімуму на дитину. Відповідно до положень ЗУ «Про виконавче провадження», загальний розмір усіх відрахувань при кожній виплаті заробітної плати

не може перевищувати 50 % заробітної плати, яка належить до виплати працівникові, зокрема, при відрахуванні за кількома виконавчими документами. Але на підставі заяви одного з батьків аліменти можуть бути відраховані і тоді, коли загальна сума, яка підлягає відрахуванню на підставі заяви та виконавчих документів, перевищує половину його доходів, а також, якщо з нього вже стягуються аліменти на іншу дитину (п. 3 ст. 187 Сімейного кодексу України). Це обмеження не поширюється на відрахування з зарплати при відбуванні виправних робіт і при стягненні аліментів на неповнолітніх дітей – у цих випадках розмір відрахувань з зарплати не може перевищувати 70 %.

За заявою платника аліментів або їх одержувача суд може визначити розмір аліментів у твердій грошовій сумі. Це має місце тоді, коли платник аліментів одержує нерегулярний дохід, частину доходу одержує в натурі, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення. Розмір аліментів, визначений судом у твердій грошовій сумі, підлягає індексації відповідно до закону.

Постанова КМУ «Про перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб» № 146 від 26.02.1993 містить вичерпний перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів. Такими доходами є:

1) основна заробітна плата співробітника, а також усі види доплат і надбавок до неї;

2) грошові і натуральні премії (як одноразові, так і періодичні), винагороди за загальні річні підсумки роботи підприємств та організацій;

3) оплати за надурочну роботу, за роботу в святкові, неробочі та вихідні дні;

4) заробітна плата, що зберігається під час відпустки (зокрема, під час виконання державних і громадських обов'язків, та в інших випадках збереження середньої заробітної плати), а також компенсація за невикористану відпустку (при звільненні);

5) допомога по державному соціальному страхуванню, а також допомога по тимчасовій непрацездатності (в колективних сільськогосподарських підприємствах);

6) доплата до допомоги по державному соціальному страхуванню (що виплачується за рахунок підприємств, установ, організацій), а також допомога по безробіттю;

7) суми, виплачувані для відшкодування збитків у зв'язку з втратою працездатності внаслідок каліцтва або іншого пошкодження здоров'я, за винятком сум для відшкодування витрат на до-

гляд за ними, на додаткове харчування, санаторно-курортне лікування (включаючи оплату проїзду) і протезування потерпілих;

8) пенсія, за винятком надбавок до пенсії, що виплачуються інвалідам першої групи на догляд за ними;

9) державна соціальна допомога інвалідам з дитинства;

10) стипендії;

11) доходи від підприємницької діяльності;

12) усі види заробітку, одержуваного адвокатами за роботу в юридичних консультаціях;

13) плата, отримана за передачу в оренду земельної ділянки або земельної частки (паю);

14) інші види заробітку.

Треба також звернути увагу на перелік видів доходів, з яких утримання аліментів заборонено (п. 12 Постанови):

1) вихідна допомога при звільненні і суми неоподаткованого розміру матеріальної допомоги;

2) компенсації працівникові за невикористану відпустку, крім випадків, коли особа при звільненні одержує компенсацію за відпустку, не використану протягом кількох років;

3) допомога на лікування, а також допомога у зв'язку з вагітністю та пологами;

4) компенсаційні виплати при відрядженнях і переведенні на роботу в іншу місцевість;

5) польове забезпечення, надбавки до заробітної плати й інших сум, які виплачуються замість добових і квартирних;

6) компенсаційні суми, які виплачуються за амортизацію інструментів і зношеність одягу;

7) матеріальна допомога особам, які втратили право на допомогу по безробіттю;

8) вартість безкоштовного надання квартир та комунальних послуг;

9) одноразова допомога при народженні дитини а також по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;

10) державна допомога на поховання;

11) допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням, а також допомога малозабезпеченим сім'ям з дітьми;

12) державна соціальна допомога на дітей-інвалідів, а також надбавки на догляд за інвалідом з дитинства та дитиною-інвалідом;

13) допомога по тимчасовій непрацездатності по догляду за хворою дитиною віком до 14 років;

14) тимчасова державна допомога, якщо місце проживання батьків невідоме, або вони ухиляються від сплати аліментів, або не мають можливості утримувати дитину;

15) субсидії готівкою для відшкодування витрат на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива;

16) щомісячна грошова допомога у зв'язку з обмеженням споживання продуктів харчування місцевого виробництва та особистого підсобного господарства громадян, які проживають на території радіоактивного забруднення;

17) вартість речового, продовольчого забезпечення або його грошової компенсації;

18) дотації на обіди, вартість путівок до санаторіїв і будинків відпочинку, що надаються за рахунок коштів підприємств та організацій.

При звільненні працівника-платника аліментів відбувається оформлення та передача його виконавчого листа. На зворотній стороні цього документа робиться позначка про останню суму утримання стягнення та дату переказу, наявність боргу і дату звільнення, яка завіряється підписом відповідальної особи і скріплюється печаткою. Також до виконавчого листа додається супровідний лист із зазначенням інформації про стягнення, наявність боргу та середній заробіток за останні три місяці. Супровідний лист та виконавчий лист підлягають негайному відправленню до відділу виконавчої державної служби, яка направила виконавчий лист.

Порядок розрахунку аліментів

Відповідно до п. 13 Постанови № 146, утримання аліментів провадиться з суми заробітку (доходу) після утримання всіх податків (податку з доходів фізичних осіб, внеску до пенсійного фонду) з цього заробітку (доходу). Слід звернути увагу, що аліменти не утримуються з першої частини заробітної плати, а лише з сум остаточного розрахунку зі співробітником за місяць.

Бухгалтерія підприємства за кожним виконавчим листом на утримання аліментів перераховує утримані суми один раз на місяць не пізніше ніж в триденний строк з дня виплати заробітної плати працівнику.

Виплата сум аліментів може здійснюватися наступними способами:

- через касу підприємства за видатковим касовим ордером безпосередньо одержувачу аліментів (при пред'явленні паспорта) або іншій особі (на підставі належним чином оформленої довіреності);

- шляхом здійснення безготівкового грошового переказу (за платіжним дорученням) на рахунок одержувача, а за рішенням суду – на особистий рахунок дитини, відкритий у відділенні Державного ощадного банку України (це пряма вимога п. 3 ст. 193 Сімейного кодексу України);

- шляхом поштового переказу одержувачу аліментів.

Доставка утриманих аліментів через відділення зв'язку провадиться за рахунок платника аліментів, тобто стягується з нього у тому ж порядку, як і аліменти.

Пам'ятайте, що ст. 196 Сімейного кодексу України передбачена відповідальність за прострочення сплати аліментів з вини особи, зобов'язаної виплачувати аліменти за рішенням суду. Одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі 1 % від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення. Розмір неустойки може бути зменшений судом з урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів.

В деяких випадках на підприємство може надійти виконавчий лист не лише із зазначенням суми або розміру аліментів, які слід утримувати, але також із зазначеною сумою заборгованості зі сплати аліментів, яка виникла раніше. В такому випадку необхідно разом із розрахунками та утриманнями поточних сум аліментів утримати зі співробітника вказану заборгованість.

Підприємства, що перераховують суми аліментів, зобов'язані відображати у формі № 1ДФ під ідентифікаційним номером одержувача аліментів такі суми з ознакою доходу 140.

Приклад розрахунку аліментів.

На підприємство ТОВ «Ікс» у липні 2013 р. надійшов виконавчий лист на утримання аліментів з працівника Іванова І. О. в розмірі 15 % на одну дитину. Заборгованість зі сплати аліментів за попередній період склала 550,00 грн. Заробітна плата Іванова І. О. у липні 2013 р. становить 1 600,00 грн; доплата за роботу у святкові дні склала 200 грн; премія за зростання обсягів продаж за підсумками роботи за другий квартал склала 300,00 грн; вартість путівки до санаторію для співробітника становила 7 000,00 грн. Вартість поштового переказу аліментів склала 5,00 грн.

Необхідно розрахувати суму аліментів та суму, яку необхідно сплатити співробітнику «на руки».

РОЗВ'ЯЗАННЯ.

Розрахуємо загальний дохід Іванова І. О., з якого будуть утримуватись аліменти за виконавчим листом.

1) $1\ 600,00 + 200,00 + 300,00 = 2\ 100,00$ грн.

Вартість путівки відповідно до прикладу не включається до доходу, з якого буде проведено утримання аліментів.

Розрахуємо суму, з якої необхідно провести утримання аліментів.

1) Утримання до пенсійного фонду: $2\ 100,00 * 3,6\% = 75,60$ грн.

2) Утримання ПДФО: $(2\ 100,00 - 75,60) * 15\% = 303,66$ грн.

3) $2\ 100,00 - 75,60 - 303,66 = 1\ 720,74$ грн.

Таким чином, сума, з якої проводяться утримання, становитиме $1\ 720,74$ грн.

Розрахуємо суму аліментів:

1) $1\ 720,74 * 15\% = 258,11$ грн.

2) $258,11 + 550,00 = 808,11$ грн.

Сума до сплати Іванову І. О. становить:

$1\ 720,74 - 808,11 - 5,00 = 907,63$ грн.

Облік аліментів

В бухгалтерському обліку для відображення аліментів використовуються наступні проводки (розглянемо на нашому прикладі) (див. табл.):

Аліменти у проекті Трудового кодексу

Стягнення та виплата аліментів є актуальним та соціально важливим питанням, тому кожен з проектів висвітлював це питання; найбільша увага приділялась визначенню граничної межі утримань із заробітної плати.

Відповідно до положень ст. 261 проекту Трудового кодексу (№ 2902 від 22.04.2013), максимальний розмір відрахувань із заробітної плати не може перевищувати:

1) за загальним правилом – 20 відсотків належних до виплати працівникові сум;

2) у разі стягнення аліментів, відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, а також втратою годувальника, та збитків, заподіяних злочинном, – 50 відсотків належних до виплати працівникові сум.

Якщо відрахування із заробітної плати і гарантійних виплат здійснюються на підставі кількох виконавчих чи інших відповідних документів, максимальний розмір відрахувань збільшується до 50, а в деяких випадках і 70 відсотків.

Також положення останнього проекту Трудового кодексу не допускають відрахування з вихідної допомоги, компенсаційних виплат, а також з інших виплат, на які згідно із законом не звертається стягнення.

Таким чином, ми розглянули головні моменти розрахунку, обліку та порядку утримання аліментів. Сподіваємось, що в подальшому для вас, колеги, розглянуті нами питання в даній статті будуть в нагоді.

Таблиця. Бухгалтерські проводки для відображення аліментів

Зміст господарської операції	Бухгалтерські проводки		Сума, грн.
Перераховано ЄСВ у частині нарахування на заробітну плату за першу половину липня 2013 р. ($765,22 * 36,8 : 100$)	651	311	281,60
Перераховано ПДФО з заробітної плати за першу половину липня 2013 р. ($765,22 * 15 : 100$)	6411/ПДФО	311	114,78
Виплачено Іванову І. О. заробітну плату за першу половину липня 2013 р. ($765,22 - 114,78$)	661	301/311	650,44
Нараховано дохід за липень 2013 р.	92	661	2 100,00
Нараховано ЄСВ на суму доходу за липень 2013 р. ($2\ 100,00 * 36,8 : 100$)	92	651	772,80
Утримано ЄСВ з суми доходу за липень 2013 р. ($2\ 100,00 * 3,6 : 100$)	661	651	75,60
Утримано ПДФЛ з суми доходу за липень 2013 р. ($(2\ 100,00 - 75,60) * 15 : 100$)	661	6 411/ПДФО	303,66
Утримано аліменти з суми доходу за липень 2013 р. ($2\ 100,00 - 75,60 - 303,66) * 15 : 100$)	661	6 855	258,11
Утримано аліменти з суми доходу за липень 2013 р. за попередній період	661	6 855	550,00
Перераховано ЄСВ у часті нарахування доходу у липні 2013 р. ($772,80 - 281,60$)	651	311	491,20
Перераховано ЄСВ у часті утримання з доходу у липні 2013 р.	651	311	75,60
Перераховано ПДФО з доходу у липні 2013 р. ($303,66 - 114,78$)	6411/ПДФО	311	188,88
Видано гроші під авансовий звіт на переказ аліментів через поштове відділення ($550,00 + 258,11 + 5,00$)	372	301	813,11
Списані суми за авансовим звітом ($550,00 + 258,11$)	6855	372	808,11
Закрито розрахунки з підзвітною особою	377	372	5,00
Утримано суму на доставку грошового переказу (аліментів) з суми доходу за липень 2013 р.	661	377	5,00
Виплачено дохід за липень 2013 р. ($2\ 100,00 - 75,60 - 303,66 - 650,44 - 258,11 - 550,00 - 5,00$)	661	301/311	257,19